

Meerwaarde bieden in de samenwerking van de 21ste eeuw

Visietekst

Een agenda tot vernieuwing
van en door de Belgische ngo-sector

MAART 2015

Met deze nota willen beide federaties het debat aanzwengelen over de rol, positionering en meerwaarde van de Belgische ngo's in een snel veranderende wereld. Uitgangspunt hierbij is dat ngo's over heel wat troeven beschikken om een relevante actor te zijn in de nieuwe globale ontwikkelingsagenda (Post 2015). Om die troeven optimaal uit te spelen is het belangrijk om verdere vernieuwing van de sector te stimuleren. De vraag 'hoe' men zich het best wapent om meerwaarde te blijven leveren, zal door elke individuele ngo zélf moeten beantwoord worden. De federaties staan ter beschikking om positieve dynamieken tot verandering ten volle te ondersteunen.

De wereld is drastisch veranderd... en een nieuwe globale ontwikkelingsagenda staat in de steigers.

Ontwikkelingssamenwerking bestaat sinds meer dan vijftig jaar. In die tijdspanne werden belangrijke volumes hulp ter beschikking gesteld van ontwikkelingslanden door overheden. In dit kader waren internationale/Belgische ngo's een onmisbare schakel om de 'stem van het Zuiden' te laten weerklinken in machtscentra, solidariteit vorm te geven, campagnes te organiseren en fondsen door te sluizen voor acties op het terrein. Geregeld is er kritiek geweest op de ontwikkelingssector. Maar objectief bekeken kunnen best mooie resultaten voorgelegd worden. Dit geldt ook voor de internationale ngo-gemeenschap. Op diverse vlakken hebben ngo's een wezenlijke bijdrage geleverd in het gevecht tegen armoede en onrecht of in de uitbouw van een civiele maatschappij in het Zuiden. Dit verklaart wellicht waarom Belgische ngo's, instellingen zijn waarin de burger een blijvend vertrouwen heeft.

Maar de wereld is in een snel tempo grondig veranderd. Diverse landen uit het Zuiden zijn opkomende grootmachten geworden, anderen kennen indrukwekkende groeicijfers. In die landen is er geen tekort aan middelen, wél aan een billijke verdeling van de rijkdom. Het huidige economisch systeem genereert toenemende ongelijkheden – ook in Westerse landen – en is bedreigend voor het voortbestaan van de planeet. De doorgedreven globalisering confronteert elk land met een resem 'globale' problemen, die we alleen door internationale samenwerking kunnen aanpakken. Niet toevallig wordt onder de hoede van de Verenigde Naties de laatste hand gelegd aan een nieuwe globale ontwikkelingsagenda

(Post 2015 Agenda). Tegelijk heeft de financiële crisis van 2008 aangetoond hoezeer de plaats en het 'soortgelijk gewicht' van het Westen/Europa veranderd is. Overheden besparen fors en ook de budgetten voor ontwikkelings-samenwerking staan onder druk. Alternatieve bronnen voor het financieren van ontwikkeling worden belangrijker (zoals private investeringen, filantropie of niet-traditionele donoren). De technologische vooruitgang schept dan weer ongekende nieuwe mogelijkheden tot uitwisseling, samenwerking of het smeden van allianties tussen burgers overal ter wereld rond gemeenschappelijke belangen.

Gelet op deze ingrijpende veranderingen staan alle actoren uit de ontwikkelingssector (overheden, ngo's, vakbonden, universiteiten, lokale besturen) voor de uitdaging om zich te herpositioneren in het nieuwe landschap en hun denken en handelen aan te passen. Dit is vereist om relevante spelers te blijven in de internationale samenwerking van de 21ste eeuw – die gebaseerd zal zijn op een universele agenda, het bestrijden van armoede en ongelijkheid waar ook ter wereld, het verzekeren van vrede en veiligheid, het afspreken van nieuwe normen of het beheer van globale publieke goederen. Niet alleen de agenda, maar ook de organisatievormen en financiering van de samenwerking zullen er heel anders uitzien in de nabije toekomst.

+ In dit document wordt de mannelijke vorm als neutrale vorm gebruikt en verwijst deze zowel naar vrouwen als naar mannen.

In de nieuwe globale ontwikkelingsagenda zijn belangrijke rollen weggelegd voor de civiele maatschappij

In het debat over 'Post 2015', in beleidsdocumenten van donoren en in allerlei studies worden hoge verwachtingen gekoesterd inzake de rol van de civiele maatschappij, inzonderheid op het vlak van:

- 'Pleitbezorging' (advocacy) op diverse niveaus (globaal, regionaal, nationaal en lokaal) voor het eerbiedigen van waarden (zoals mensenrechten, gender, culturele diversiteit) en het bevorderen van billijke normen en goed globaal bestuur in allerlei cruciale beleidsdomeinen (vb. sociale normen).
- Vervullen van een 'watchdog' rol ten aanzien van het optreden van overheden en bedrijven, met bijzondere aandacht voor de effectieve naleving van internationale normen inzake handel, arbeid, sociale rechtvaardigheid, duurzaam beheer, transparantie, enz.
- Aanleveren van specifieke kennis/expertise die (nog) niet aanwezig is in het Zuiden.
- De 'co-productie' van publieke diensten en goederen, waarbij ngo's (in Noord en Zuid) samenwerkingsverbanden smeden met centrale en lokale overheden.
- Smeden van samenwerkingsverbanden met actoren uit de private sector voor de bevordering van duurzame ontwikkeling op alle niveaus.
- Bijdragen aan de versterking van de staat en het maatschappelijk weefsel in fragiele situaties of conflictlanden.

- Verstrekken van humanitaire hulp op een integrale wijze die niet alleen onmiddellijke noden lenigt, maar ook oog heeft voor de uitbouw van duurzame lokale capaciteit en de brug slaat met de meer structurele vormen van ontwikkelingssamenwerking.
- Stimuleren van 'civic driven change' – of het opzetten van acties rond globale problemen die vertrekken van 'onderuit' en gedragen worden door burgers, sociale bewegingen en coalities van actoren in eigen samenleving, in Europa en in andere regio's/landen.

In dit kader wordt steeds meer de vraag gesteld wat de precieze rol en meerwaarde is van internationale ngo's. Dit heeft te maken met de snelle groei van een lokale civiele maatschappij en de opkomst van andere actoren (zoals lokale besturen) die goed geplaatst zijn om taken over te nemen die vroeger vervuld werden door internationale ngo's. Donorfondsen volgen die trend en zoeken vooral de lokale civiele maatschappij te ondersteunen. Niet toevallig zijn in recente jaren diverse rapporten verschenen die zich buigen over de toekomst van de internationale ngo's. In diverse Europese landen is het debat inmiddels volop aan de gang en hebben ngo's veranderingstrajecten opgezet.

Voortbouwend op onze troeven en diversiteit, wil de ngo-sector werk maken van vernieuwing

Ook in België zie je bij verschillende ngo's de bereidheid om vooruit te denken en een andere invulling te geven aan hun mandaat, rol, structuur en financieringsmodel. Die positieve dynamieken verdienen alle aandacht. Zij worden ook best verbreed en verdiept zodat de sector in zijn geheel zich verder kan versterken als relevante actor.

Daarbij is het van essentieel belang dat het rijke weefsel en de diversiteit van de Belgische ngo-gemeenschap wordt gerespecteerd. De vraag 'hoe' die vernieuwing concreet moet ingevuld worden, zal door elke individuele ngo zelf moeten bepaald worden. Op basis van recent onderzoek en veranderingsprocessen van de ngo's in andere Europese landen, lijken op z'n minst vier toekomstscenario's voorhanden. In de praktijk zullen de meeste ngo's wellicht kiezen voor een mengvorm van deze diverse opties.

- **Actor van maatschappelijke verandering.** In dit scenario kiest de ngo uitdrukkelijk voor een 'politieke' benadering — een pad dat verschillende Belgische ngo's reeds jaren volgen. Hun actie richt zich vooral op allerlei vormen van beleidsbeïnvloeding, lobbying en advocacy (vaak gekoppeld aan acties op het terrein). De Post 2015 agenda — met z'n universele reikwijdte en focus op globale uitdagingen — leent zich goed voor dit soort werk. De uitdaging zal erin bestaan effectievere actiemodellen te ontwikkelen op diverse niveaus om echt te kunnen wegen op beleid en praktijk — via nieuwsoortige partnerschappen, allianties en een mobilisatie van actieve burgers in eigen samenleving.
- **Efficiënte uitvoerders.** Deze optie is aantrekkelijk voor ngo's die geen duidelijke politieke identiteit, beweging of mandaat hebben, maar een bewezen 'track record' in het opzetten en uitvoeren van projecten in partnerlanden. In de nabije toekomst zal er zeker nog behoefte zijn aan dit soort rollen, vooral in de armste landen of in fragiele/conflict situaties. Maar Belgische ngo's zullen op dit terrein wel moeten wedijveren met een resem andere actoren, zoals de lokale civiele maatschappij, grote internationale ngo's die markgericht werken, de private sector en in toenemende mate ook lokale besturen. Schaalgrootte, professionalisme en 'cost-efficiency' zullen noodzakelijke troeven zijn voor ngo's die voor dit pad kiezen.

- **Gespecialiseerde kennisinstellingen verbonden aan sociale veranderingsprocessen.** Naarmate een toenemend aantal partnerlanden in de middeninkomenscategorie terechtkomen en niet langer behoefte hebben aan klassieke hulp, zal het belang van 'kennis' als cement van internationale samenwerking groeien. Ook sociale bewegingen of 'citizen action' zijn zeer afhankelijk van allianties met waardengedreven kennisinstellingen of ngo's.
- **Facilitator van multi-actor partnerschappen.** Er is een ruime consensus gegroeid dat ontwikkeling een integrale aanpak vereist, gericht op hervormingen op termijn, gedragen door de regeringen en burgers van het land zelf. Maar dit soort structurele aanpak kan alleen een kans op slagen hebben indien ze kan rekenen op samenwerking van diverse actoren. Dit soort complexe, multi-actoren processen vereisen evenwel facilitatoren. Die moeten zorgen voor de noodzakelijke coördinatie en verzoening van vaak tegenstrijdige belangen tussen de diverse betrokken actoren. In dit soort programma's kunnen ngo's met de nodige competenties een geschikte 'facilitator' zijn — die aandacht kunnen geven aan bepaalde sleutelwaarden zoals participatie, transparantie of sociale rechtvaardigheid.

De federaties staan paraat om ngo's die voor vernieuwing kiezen te ondersteunen. Aangezien alle actoren uit de sector kampen met soortgelijke uitdagingen is het nuttig om een goede dialoog en samenwerking te verzekeren met collega-ngo's, de ANGS, de private sector en de lokale besturen, kennisinstellingen en uiteraard ook met relevante partners in ontwikkelingslanden.

De tijd lijkt ook rijp voor de uitbouw van een andere relatie met de overheid. Recentelijk vierden overheid en ngo's het bestaan van 50 jaar publieke subsidiëring. Nu worden beide actoren geconfronteerd met een nieuwe agenda voor globale ontwikkeling die elkeen uitnodigt tot een grondige bijsturing van manieren van denken en handelen. Een open dialoog met de overheid kan helpen om gezamenlijk de sprong te maken naar de internationale samenwerking van de 21ste eeuw. Een dergelijk proces zou ook kunnen uitmonden in het uitdenken van nieuwe vormen van samenwerking en financiering, aangepast aan de uitdagingen die zich stellen in de globale ontwikkelingsagenda van morgen.